

Beata Meyer, Anna Gardzińska

Znaczenie współpracy podmiotów samorządowych w procesie kreowania transgranicznego produktu turystycznego : na przykładzie województwa zachodniopomorskiego i Meklemburgii-Pomorza Przedniego

Ekonomiczne Problemy Turystyki nr 3 (27), 209-225

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Beata Meyer*

Anna Gardzińska**

Uniwersytet Szczeciński

**ZNACZENIE WSPÓLPRACY PODMIOTÓW SAMORZĄDOWYCH
W PROCESIE KREOWANIA TRANSGRANICZNEGO PRODUKTU
TURYSTYCZNEGO (NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO
I MEKLEMBURGII-POMORZA PRZEDNIEGO)**

Streszczenie

Województwo zachodniopomorskie i Meklemburgia-Pomorze Przednie są regionami o podobnych warunkach dla rozwoju turystyki. Obszary te predysponowane są do kreowania transgranicznego produktu turystycznego, głównie ze względu na sąsiedztwo i podobieństwo walorów turystycznych. W kształtowaniu transgranicznego produktu turystycznego bierze udział wiele podmiotów, również władze lokalne. Badanie przeprowadzone wśród wszystkich gmin województwa zachodniopomorskiego pokazuje, że spośród 114 gmin 51 posiada gminę/miasto partnerskie z obszaru Meklemburgii, ale tylko 10 gmin realizuje wspólnie z partnerem inicjatywy turystyczne (w tym projekty dotyczące infrastruktury turystycznej, organizacji imprez kulturalnych, budowy ścieżek rowerowych). Pozostałe 41 gmin realizuje projekty miękkie, które obejmują spotkania mieszkańców, wymianę młodzieży, współpracę między różnymi grupami społecznymi, udział w lokalnych imprezach.

* Adres e-mail: beata.meyer@wzieu.pl.

** Adres e-mail: anna.gardzinska@wzieu.pl.

Słowa kluczowe: transgraniczny produkt turystyczny, współpraca transgraniczna, współpraca partnerska miast i gmin.

Wprowadzenie

Województwo zachodniopomorskie jest położone w północno-zachodniej części Polski. Od strony zachodniej graniczy bezpośrednio z niemieckimi krajami związkowymi: Brandenburgią oraz z Meklemburgią–Pomorzem Przednim. Obszary te cechuje wiele podobieństw. Oprócz zbliżonej powierzchni (23 tys. km²) i liczby mieszkańców (1,7 mln) regiony te posiadają bardzo zbliżone warunki do uprawiania turystyki. Wynika to przede wszystkim z położenia nad Morzem Bałtyckim, bogatej i zróżnicowanej sieci wodnej, ukształtowania powierzchni terenu będącego wynikiem zlodowaceń tej części Europy oraz występowania atrakcyjnych walorów antropogenicznych umożliwiających uprawianie różnych form turystyki. Warunki te predysponują oba obszary do tworzenia transgranicznego produktu turystycznego, jednak wykreowanie takiego produktu jest możliwe jedynie przy współpracy i zaangażowaniu wielu podmiotów po obu stronach granicy, w tym samorządów lokalnych.

Celem artykułu jest analiza i ocena współpracy gmin województwa zachodniopomorskiego z gminami partnerskimi z obszaru Meklemburgii–Pomorza Przedniego w zakresie kreowania transgranicznego produktu turystycznego. Podstawą rozważań były wyniki badań przeprowadzonych wśród pracowników urzędów gmin zachodniopomorskich odpowiedzialnych za współpracę międzynarodową w gminie.

1. Transgraniczny produkt turystyczny i jego kreatorzy

Pojęcie produktu turystycznego zostało przeanalizowane w literaturze przedmiotu przez wielu autorów. Wynika to ze złożoności i różnorodności produktu turystycznego, jak również szerokości spojrzenia na jego istotę. Produkt turystyczny może być rozpatrywany w różnych ujęciach podkreślających:

- a) usługowy charakter produktu, który jest zbiorem przedmiotów materialnych i usług;
- b) istotność walorów turystycznych stanowiących dominujący cel podróży;

- c) zróżnicowane postrzeganie produktu przez turystów wywołujące satysfakcję bądź niezadowolenie z jego konsumpcji;
- d) przestrzenny charakter wynikający z konkretnej lokalizacji produktu.

Jednak problematyka transgranicznego produktu turystycznego jest niewystarczająco opisana w opracowaniach i tekstach naukowych. Punktem wyjścia do analizowania jego istoty jest zdefiniowanie produktu turystycznego obszaru. Według E. Dziedzic produkt turystyczny obszaru to całość składająca się z elementów materialnych i niematerialnych stanowiących podstawę istniejącego w umyśle turysty wyobrażenia i oczekiwań związanych z pobytem w danym miejscu¹, natomiast J. Kaczmarek, A. Stasiak, B. Włodarczyk określają produkt turystyczny obszaru jako „wewnętrznie złożony zbiór elementów wyróżnionych ze względu na swoją konkretną lokalizację w przestrzeni charakteryzującą się walorami turystycznymi”². Zatem transgraniczny produkt turystyczny można zdefiniować jako produkt turystyczny obszaru transgranicznego. W myśl tak sformułowanej definicji uznaje się, że transgraniczny produkt turystyczny utworzony jest na bazie produktu turystycznego (lub poszczególnych elementów go tworzących) co najmniej dwóch jednostek terytorialnych państw graniczących ze sobą.

Produkty turystyczne występują w postaci prostej (rzecz, usługa) bądź złożonej (szlak, impreza, obszar). W przypadku transgranicznego produktu turystycznego przybiera on postać złożoną. Transgraniczny produkt turystyczny wymaga skorelowania wielu produktów prostych występujących na obszarze co najmniej dwóch państw.

Transgraniczny produkt turystyczny tworzą przede wszystkim atrakcje środowiska przyrodniczego, a także atrakcje kulturowe i społeczne, infrastruktura turystyczna oraz usługi hotelarskie, gastronomiczne, transportowe i inne oferowane w co najmniej dwóch krajach. Produktu transgranicznego nie należy utożsamiać z potencjałem turystycznym regionu transgranicznego, gdyż charakterystyczną cechą produktu jest podporządkowanie jego elementów wspólnej koncepcji zmierzającej do zaspokojenia określonych potrzeb turystów. Jak za-

¹ E. Dziedzic, *Obszar recepcji turystycznej jako przedmiot zarządzania strategicznego*, „Monografie i Opracowania Szkoły Głównej Handlowej” 1998, nr 442, s. 23.

² J. Kaczmarek, A. Stasiak, B. Włodarczyk, *Produkt turystyczny, pomysł, organizacja, zarządzanie*, PWE, Warszawa 2005, s. 76.

uważa T. Studzieniecki, transgraniczne obszary recepcji turystycznej bardzo często dysponują potencjałem, a bardzo rzadko produktem³.

Transgraniczny produkt turystyczny skierowany do turysty nastawiającego się na wypoczynek powinien bazować przede wszystkim na walorach środowiska przyrodniczego (plaża, morze, jezioro itp.), infrastrukturze turystycznej umożliwiającej wypoczynek oraz atrakcjach turystycznych, z których turysta mógłby korzystać fakultatywnie w celu urozmaicenia pobytu. Produkt taki może dotyczyć również form turystyki kwalifikowanej, przede wszystkim rowerowej, pieszej, kajakowej. Powinien składać się wówczas ze szlaków rowerowych bądź pieszych przebiegających przez obszar co najmniej dwóch państw wraz z infrastrukturą turystyczną (obiekty bazy noclegowej, gastronomicznej) występującą na trasie szlaku, infrastrukturą uzupełniającą (wypożyczalnie rowerów, punkty naprawy rowerów, wiaty, przystanki, parkingi) oraz atrakcjami dodatkowymi, z których turysta będzie mógł skorzystać przy okazji konsumpcji tego produktu (np. uczestnictwo w imprezie kulturalno-rozrywkowej).

Produkt transgraniczny może być oparty również na wspólnej ofercie kulturalnej obszaru transgranicznego (spektakle teatralne, festiwale, wystawy malarские) lub dotyczyć usług odnoszących się do historii obu regionów. Komponenty takiego produktu powinny być łatwo identyfikowalne i nawiązywać do architektury i kultury tych regionów. Mogą się na niego składać różnego rodzaju karczmy czy restauracje utrzymane w stylu regionalnym, oferujące lokalne, tradycyjne potrawy, promujące sztukę ludowych twórców.

Transgraniczny produkt turystyczny jest zatem specyficznym produktem obszarowym, który cechują następujące założenia:

- a) tworzy go część potencjału turystycznego regionu transgranicznego połączona w jedną całość, objęta wspólną nazwą, ideą, promocją;
- b) zarządzanie tym produktem leży w gestii podmiotów turystycznych znajdujących się po obu stronach granicy na obszarze transgranicznym;
- c) produkt ten konsumują turyści z obu państw sąsiadujących, jak i inni turyści krajowi i zagraniczni;
- d) kreowanie transgranicznego produktu turystycznego stymuluje rozwój usług związanych z jego konsumpcją;

³ T. Studzieniecki, *Turystyka transgraniczna – próba definicji i interpretacji*, w: *Unia Europejska a przyszłość polskiej turystyki*, Wyd. SGH, Warszawa 2003, s. 323.

- e) środki finansowe na kreowanie takiego produktu w większości pochodzą z unijnych programów pomocowych, jednak utrzymanie rezultatów produktu powinny zapewnić podmioty go tworzące oraz władze samorządowe.

Transgraniczny produkt turystyczny jest zawsze tworzony we współpracy podmiotów turystycznych z zaangażowaniem jednostek samorządu terytorialnego sąsiadujących ze sobą państw. W jego kreacji biorą udział regionalne i lokalne organizacje turystyczne, przedsiębiorstwa turystyczne, instytucje zainteresowane rozwojem turystyki na obszarze transgranicznym. Jednak dla tworzenia transgranicznego produktu turystycznego bardzo istotna jest współpraca samorządów lokalnych przy oczywistej aprobacie lokalnej społeczności

2. Partnerstwo jednostek samorządu lokalnego jako forma współpracy transgranicznej

Pod pojęciem „współpraca transgraniczna” rozumie się osiąganie korzyści przez uczestniczące w niej regiony dzięki przełamywaniu wzajemnych niechęci, barier kulturowych, różnic społecznych i ekonomicznych oraz dzięki efektywnemu i skutecznemu rozwiązywaniu wspólnych problemów różnej natury⁴. Regulacje dotyczące zasad prowadzenia współpracy transgranicznej zawarte są nie tylko w prawie wewnętrznym (art. 172 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz rozdz. 6 ustawy o samorządzie województwa)⁵, ale także w licznych dokumentach unijnych ratyfikowanych przez Polskę, takich jak: Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi, czyli tzw. Konwencja madrycka Rady Europy przyjęta 21

⁴ D.E. Jaremen, E. Nawrocka, *Rozwój współpracy transgranicznej – doświadczenia zachodnioeuropejskie*, w: *Gospodarka turystyczna. Problemy współpracy transgranicznej*, red. A. Rapacz, Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław 2002, s. 29.

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (DzU z 1997 r., nr 78, poz. 483) oraz ustawa o samorządzie województwa z 5 czerwca 1998 r. (DzU z 1998 r., nr 91, poz. 576).

maja 1980 r., oraz Europejska karta regionów granicznych i transgranicznych uchwalona po raz pierwszy 20 listopada 1981 r. i zmieniona 1 grudnia 1995 r.⁶

Konwencja madrycka definiuje współpracę transgraniczną jako „każde wspólnie podjęte działanie mające na celu umocnienie i rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi dwóch lub większej liczby stron, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń”⁷. Główne cele współpracy transgranicznej wymieniane przez Europejską kartę regionów granicznych i transgranicznych to⁸: nowa jakość granic, ujednocnianie zagospodarowania przestrzennego w Europie, poprawa infrastruktury, wspieranie atrakcyjności regionów i wspólnego rozwoju gospodarczego, doskonalenie transgranicznej ochrony środowiska i przyrody, wspieranie transgranicznej współpracy kulturalnej oraz partnerstwo i subsydiarność.

Wśród bezpośrednich uwarunkowań rozwoju współpracy transgranicznej na poziomie regionalnym i lokalnym należy podkreślić ogromne znaczenie reformy administracji publicznej i wprowadzenie podziału administracyjno-terytorialnego porównywalnego do struktur występujących w państwach Unii. Ustanowienie samorządu terytorialnego na poziomie gminnym⁹, powiatowym¹⁰ i regionalnym (wojewódzkim)¹¹ zbliżyło rozwiązania polskie do modelu zachodnioeuropejskiego i dało możliwość prowadzenia współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi z innych państw (w tym współpracy formalnej

⁶ M. Kołodziejski, K. Szmigiel, *Międzynarodowa współpraca transgraniczna i międzyregionalna w kontekście polityki regionalnej państwa na lata 2007–2013*, Centrum Rozwoju Lokalnego, Warszawa 2004, s. 8.

⁷ Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi sporządzona w Madrycie 21 maja 1980 r. (DzU z 1993 r., nr 61, poz. 287).

⁸ Europejska karta regionów granicznych i transgranicznych, Gronau 2004, s. 8–11.

⁹ Ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (DzU z 2001 r., nr 142, poz. 1591 z późn. zm.).

¹⁰ Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (DzU z 2001 r., nr 142, poz. 1592 z późn. zm.).

¹¹ Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (DzU z 2001 r., nr 142, poz. 1590 z późn. zm.).

z partnerami z zagranicy oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń jednostek terytorialnych¹²).

Jedną z form współpracy transgranicznej jest kooperacja gmin i miast bliźniaczych, tzw. *twinning*. W Europie istnieje ponad 17 tys. partnerstw, jednak ich ostateczna liczba jest trudna do oszacowania ze względu na fakt, iż część samorządów ma więcej niż jednego partnera¹³. Porozumienia partnerskie zawierane są pomiędzy gminami bezpośrednio ze sobą graniczącymi bądź całkowicie od siebie oddalonymi i cechuje je bardzo zróżnicowany charakter – od bardzo spontanicznych kontaktów kulturalnych do ścisłego współdziałania w sposób zorganizowany i oparty na wiedzy specjalistycznej¹⁴.

Wyróżnia się dwa rodzaje współpracy partnerskiej miast i gmin¹⁵:

- a) *twinning* tradycyjny – u jego podstaw tkwi przeświadczenie o istotności wzajemnych kontaktów, stąd dziedziny współpracy często oscylują wokół sportu, kultury, wymiany uczniów. Najaktywniejszymi uczestnikami wzajemnych spotkań są ludzie młodzi, najmniej uprzedzeni, niebędący bezpośrednimi świadkami wrogości narodów, dorastający w okresie budowy zjednoczonej Europy oraz skupieni wokół idei partnerstwa;
- b) *twinning* nowoczesny – polega na rozwijaniu współpracy gospodarczej m.in. poprzez stwarzanie preferencji podatkowych w celu zachęcenia partnera do inwestowania na rynku lokalnym partnera. Istotna jest także wymiana doświadczeń w zarządzaniu lokalnym. Podczas wzajemnych wizyt partnerzy obserwują rozwiązania architektoniczne oraz komunalne i przenoszą je na własny grunt. W wyniku współpracy do miasta partnerskiego często zapraszani są urzędnicy drugiego miasta w celu odbycia stażu lub przeszkolenia.

Współpraca bliźniacza gmin i miast może się odbywać pomiędzy urzędami gmin. Polega ona wówczas na obustronnych wizytach przedstawicieli władz lokalnych, a także na wymianie pracowników administracji. Obowiązkiem

¹² Ustawa z 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych (DzU z 2000 r., nr 91, poz. 1009 z późn. zm.).

¹³ www.twinning.org/pl/ (1.12.2013).

¹⁴ K. Hałas, A. Porawski, *Miasta i gminy bliźniacze*, UKiE, Warszawa 2003, s. 18.

¹⁵ E. Kalitta, *Rola miast partnerskich w budowaniu przyjaźni między narodami. Przykład Chojnic*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 12, s. 54.

władz lokalnych jest utrzymywanie kontaktów z partnerem. Ponadto gmina powinna zapewnić nieograniczony dostęp do informacji na temat zasad funkcjonowania samorządu w zaprzyjaźnionej gminie, organizować wyjazdy szkoleniowe i studyjne oraz służyć informacją i pomocą instytucjom państwowym i prywatnym, które chciałyby nawiązać bezpośrednie kontakty ze swymi odpowiednikami z zagranicy.

Droga do porozumienia partnerskiego składa się z wielu etapów, do których należą m.in.¹⁶: kontakty osobiste i instytucjonalne, wyrażenie woli współdziałania, określenie zakresu partnerstwa, formalne spotkania, podpisanie umowy.

Przedmiotem transgranicznej współpracy gmin partnerskich są praktycznie wszystkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego i politycznego, a prowadzona jest ona w zakresie¹⁷:

- a) infrastruktury technicznej, zagospodarowania przejść granicznych, układów komunikacyjnych, infrastruktury komunalnej;
- b) gospodarki regionalnej i lokalnej, np. kojarzenia zagranicznych podmiotów gospodarczych, wymiany towarów i surowców, świadczenia usług, tworzenia izb przemysłowo-handlowych, działalności informacyjno-doradczej, szkoleniowej, promocji regionu i firm;
- c) sfery społecznej, np. rozwijania demokracji lokalnej i regionalnej, wymiany kulturowej, sportowej, oświatowej, naukowej oraz turystycznej;
- d) ochrony środowiska przyrodniczego, transgranicznych obszarów chronionych;
- e) gospodarki przestrzennej i planowania przestrzennego, tworzenia jednolitych koncepcji zagospodarowania przestrzennego obszarów transgranicznych.

Współpraca transgraniczna miast i gmin zapewnia również przepływ doświadczeń pomiędzy regionami z różnych państw, a tym samym wspiera działania zmierzające do podniesienia jakości funkcjonowania instytucji samorzą-

¹⁶ K. Piotrowska-Marczak, *Uwarunkowania współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego*, w: *Znaczenie samorządu terytorialnego dla rozwoju regionalnego w Polsce, Niemczech i na Ukrainie*, red. S. Flejterski, A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2010, nr 620, „Ekonomiczne Problemy Usług” nr 61, s. 302.

¹⁷ *Gospodarka regionalna i lokalna*, red. Z. Strzelecki, PWN, Warszawa 2008, s. 296–297.

dowych, ułatwia rozwój turystyki, zapewnia koordynację rozbudowy infrastruktury po obu stronach granicy i jest narzędziem promocji.

3. Działania samorządu lokalnego wspierające kształtowanie transgranicznego produktu turystycznego w województwie zachodniopomorskim i Meklemburgii–Pomorzu Przednim

W celu zdiagnozowania form współpracy samorządów lokalnych z zagranicznymi jednostkami partnerskimi w zakresie kształtowania transgranicznego produktu turystycznego przeprowadzono badanie wśród gmin województwa zachodniopomorskiego. Analizie poddane zostały strony internetowe wszystkich 114 gmin województwa zachodniopomorskiego. Na podstawie informacji na nich zawartych wytypowano 51 gmin, które posiadają gminę partnerską z obszaru Meklemburgii–Pomorza Przedniego. Na strukturę wytypowanych gmin składają się dwa miasta na prawach powiatu (Szczecin, Świnoujście) oraz 16 gmin wiejskich, 28 miejsko-wiejskich i 5 miejskich. Współpraca z gminami partnerskimi z Meklemburgii–Pomorza Przedniego jest sformalizowana i realizowana na podstawie porozumień o współpracy bądź listów intencyjnych.

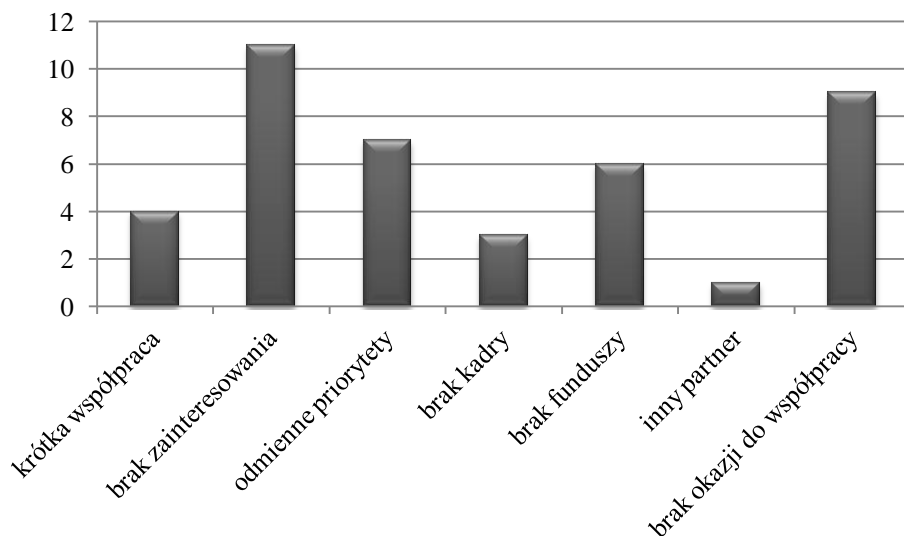
W gminach zachodniopomorskich posiadających partnera z Meklemburgii–Pomorza Przedniego (51 gmin) przeprowadzono wywiad telefoniczny z pracownikiem urzędu gminy zajmującym się współpracą międzynarodową w celu uzyskania informacji o charakterze współpracy transgranicznej w zakresie turystyki w latach 2007–2013.

Podczas wywiadu zdiagnozowano, że jedynie 10 gmin podejmuje jakiegokolwiek działania turystyczne wspólnie z gminą partnerską z Meklemburgii–Pomorza Przedniego, co stanowi 20% badanych jednostek. Pozostałe 41 gmin realizuje wspólnie z partnerem projekty miękkie głównie w następujących obszarach tematycznych:

- a) wymiana młodzieży (np. kolonie letnie dla młodzieży szkolnej – gmina Bobolice i Demmin; wymiana uczniów – gmina Przelevice i Woldegk);
- b) imprezy kulturalne (np. warsztaty teatralne – gmina Stepnica i Mönkebude; Dni Muzyki Europejskiej – gmina Tychowo i Burg Stargard; wystawa prezentująca gminę Pyrzyce, konkurs wiedzy o Bad Sülze – gmina Pyrzyce i Bad Sülze; Transgraniczny Jarmark Wielu Kultur – gmina Sławno i Ribnitz-Darmgarten);

- c) imprezy sportowe (np. Polsko-Niemiecki Turniej Piłki Nożnej Oldbojów – gmina Bobolice i Demmin; Międzynarodowy Turniej Piłki Nożnej gmin partnerskich z Niemiec, Czech i Polski – gmina Borne Sulinowo i Urząd Anklam Land; zawody wędkarskie o puchar wójta i Międzynarodowy Rajd Rowerowy – gmina Dobra Szczecińska oraz gminy Liepgarten i Blankensee; Euroregionalne Spotkania Wędkarskie – gmina Kalisz Pomorski i Torgelow);
- d) dożynki i lokalne święta (udział przedstawicieli gmin partnerskich podczas lokalnych imprez, np. Dni Ińska, Dni Tychowa, Dni Polanowa, Dni Krzęcina, Dni Stargardu Szczecińskiego, Dni Güstrow, Święto Płonów w Gryficach, Ińskie Lato Filmowe, Złot Morsów w Mielnie, Niemieckie Dni Młynów w Woldegk, Przelewickie Dni Folwarku);
- e) spotkania mieszkańców i lokalnych grup środowiskowych (np. wspólne spotkania mieszkańców gminy Dobrzany i Warrenzin; spotkania klubu myśliwskiego i klubu nauczyciela – gmina Borne Sulinowo i Urząd Anklam Land; spotkania dotyczące pisania wniosków unijnych – gmina Białogard i Rowa; spotkania Koła Gospodyń Wiejskich z gminy Krzęcin i Franzburg; współpraca klubów Seniora z Kołobrzegu i Ferdinads-hof);
- f) współpraca ochotniczych straży pożarnych (np. organizacja wspólnych pokazów strażackich z okazji Dnia Strażaka w gminie Ińsko i Hohenzieritz; kilkudniowe szkolenia z udziałem młodzieżowych drużyn pożarniczych – gmina Pyrzyce i Bad Sülze);
- g) wyjazdy studyjne pracowników administracji.

Główną przyczyną braku współpracy w zakresie turystyki pomiędzy gminami zachodniopomorskimi a gminami Meklemburgii–Pomorza Przedniego jest brak zainteresowania współpracą ze strony niemieckiej (11 wskazań) oraz brak okazji do takiej współpracy (9 wskazań; rysunek 1). Pracownicy urzędów gmin podkreślali, że partner niemiecki z jednej strony podjąłby współpracę, a z drugiej strony nie chce się angażować czasowo i finansowo.

Rys. 1. Główne przyczyny nierealizowania wspólnych inicjatyw turystycznych

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci zwrócili uwagę na problem odmiennych priorytetów i wizji rozwoju partnerów po obu stronach granicy. Dotyczy to najczęściej partnerstwa gmin o innym charakterze użytkowym. Jako przykład może posłużyć partnerstwo gminy wiejskiej Darłowo z gminą Karlsburg. Współpraca w turystyce (oraz współpraca w innych dziedzinach) jest uśpiona ze względu na różnorodny krajobraz rozwoju partnerów. Gmina Darłowo jest gminą nadmorską ukierunkowaną na rozwój turystyki, natomiast gmina Karlsburg jest typowo rolnicza i trudno znaleźć wspólne powiązania turystyczne. Na uwagę zasługuje również problem braku środków finansowych. Realizacja wspólnego projektu turystycznego wymaga zaangażowania finansowego obu partnerów, natomiast budżety małych gmin są niewielkie i nie uwzględniają tego typu wydatków. W przypadku czterech gmin sformalizowana współpraca jest zbyt krótka i dlatego nie dotyczy jeszcze obszaru turystyki. Trzech respondentów wskazało również, że w urzędzie gminy nie ma zatrudnionego pracownika, który byłby kompetentny, aby zajmować się współpracą transgraniczną z gminą partnerską i ją monitorować. Gmina Kołbaskowo nie współpracuje w ogóle z jednostką z Meklembur-

gii, gdyż jest skoncentrowana głównie na kooperacji z partnerami z sąsiedniego landu Brandenburgia.

Z 41 gmin województwa zachodniopomorskiego, które nie współdziałają z gminami partnerskimi w zakresie turystyki, aż 33 wyrażają zainteresowanie taką współpracą i tworzeniem transgranicznego produktu turystycznego. Niektóre gminy podają same zakres takiej współpracy, np. gmina Darłowo zaangażowałaby się w kreowanie transgranicznego produktu turystyki kulturalnej, gmina Ińsko zainteresowana jest przedsięwzięciem przebudowy nabrzeża w Ińsku i Miltzow.

Wśród 10 gmin, które podczas wywiadu telefonicznego wskazały na współpracę w zakresie turystyki, znalazły się: Czaplinek, Kamień Pomorski, Karlino, Kołobrzeg, Pełczyce, Police, Szczecinek, Wolin oraz Szczecin i Świnoujście. Z pracownikami urzędów wymienionych gmin przeprowadzono wywiad pogłębiony, na podstawie którego zidentyfikowano zakres i rodzaj współpracy z gminą partnerską w zakresie turystyki. Wyniki wywiadu prezentuje tabela 1.

Współpraca realizowana przez wymienione gminy ma bardzo zróżnicowany charakter – od podejmowania małych inicjatyw (działania promujące atrakcyjność turystyczną gmin partnerskich) do realizacji wspólnych dużych projektów dotyczących infrastruktury turystycznej. Najbardziej aktywna w tym zakresie jest gmina Police, która koncentruje się na poszerzeniu oferty turystyki aktywnej (w szczególności wodnej i rowerowej) we współpracy z gminą Pasewalk. Warto zwrócić uwagę na Świnoujście, które oprócz budowy transgranicznej promenady z gminą partnerską Heringsdorf podejmuje inicjatywy wraz z niemieckimi gminami sąsiednimi dotyczące połączenia komunikacyjnego dwóch granicznych obszarów turystycznych. W 2008 r. przedłużono odcinek Uznamskiej Kolei Uzdrowiskowej (UBB) do Świnoujścia, a w 2012 r. wybudowano transgraniczne połączenie Świnoujście–Kamminke. Utworzono ciągi pieszo-rowerowe po obu stronach granicy, most przez kanał torfowy (który stanowi naturalną granicę pomiędzy Polską i Niemcami) oraz wiatę dla rowerzystów, plac zabaw, miejsca postojowe dla samochodów i autokarów. Projekty te odgrywają ważną rolę w kreowaniu i dostępności produktu turystycznego obszaru transgranicznego.

Tabela 1

Transgraniczne projekty w zakresie turystyki

Miasto/ gmina partnerska	Inicjatywa turystyczna	Opis
1	2	3
Czaplinek/ Grimmen	Promocja Rozwoju Gminy i Miasta Czaplinek	Inicjatywa finansowana z Norweskiego Mechanizmu Finansowego, polegająca na realizacji działań promujących gminę, w których uczestniczyła również gmina partnerska z Niemiec (np. Noc Świętojańska, Turniej Rycerski, Święto Wody i Ryby – rok 2009 i 2010), organizacja seminariów (np. „Możliwości finansowania działań z zakresu współpracy transgranicznej w obszarze rozwoju lokalnego”).
Kamień Pomorski/ Torgelow	„Przeżywać przeszłość – Średniowiecze nad rzeką Uecker i Zalewem”	21 czerwca 2013 r. zawarto w Torgelow porozumienie o realizowaniu wspólnego projektu, który zakłada rozbudowę średniowiecznego skansenu Castrum Turgelowe w Torgelow oraz utworzenie średniowiecznego osiedla Gród Historyczny Kamień w Kamieniu Pomorskim. Zadanie to zostanie zrealizowane przez Stowarzyszenie Centrum Słowian i Wikingów z siedzibą w Wolinie. Na realizację całego projektu przewiduje się okres 4 lat. W 2014 r. złożony zostanie wniosek o dofinansowanie unijne.
Karlino/ Dargun/ Wolgast	„XI Międzynarodowy Splyw Kajakowy PARSEŃTA 2012 – polsko-niemieckie spotkania ekologiczne”	Cykliczne międzynarodowe splywy kajakowe rzekami Radew i Parsęta, skupiające ok. 160 uczestników z Polski i gmin partnerskich z Niemiec.
Kołobrzeg/ Barth	Budowa ścieżki rowerowej Ustronie Morskie–Kołobrzeg–Dźwirzyno oraz Miasto Barth w ramach międzynarodowej nadmorskiej trasy rowerowej nr 10	Projekt realizowany był w latach 2010–2012 i miał na celu wybudowanie odcinków Międzynarodowej Trasy Rowerowej nr 10, które przebiegają przez obszary administracyjne partnerów. Łączna długość projektowanych ścieżek rowerowych w ramach projektu wyniosła 15 km.
Pełczyce/ Grammendorf	Przystanie wraz z infrastrukturą towarzyszącą na szlakach wodnych w regionach Recknitz-Trebeltal oraz gmina Pełczyce, jak również rozbudowa schroniska młodzieżowego w gminie Grammendorf w Nehringen	Celem projektu jest rozwój turystyki wodnej poprzez budowę miejsc odpoczynku dla turystów oraz miejsc noclegowych w gminie Grammendorf, a także zagospodarowanie północnego brzegu jeziora Duży Pełcz i budowę drogi dojazdowej w Pełczycach. Ponadto projekt ma na celu połączenie ofert turystycznych w regionie oraz rozwój produktów turystycznych. Realizacja projektu przewidziana jest na lata 2012–2014.

1	2	3
Police/ Pasewalk	Budowa ścieżek rowerowych w Euroregionie Pomerania na odcinku pomiędzy m. Pilchowo i m. Tanowo do m. Bartoszewo oraz w Pasewalku w ramach koncepcji rozbudowy i połączenia ponadgranicznej sieci ścieżek rowerowych	Przedmiotem projektu jest realizacja wspólnej transgranicznej koncepcji rozbudowy i połączenia sieci tras rowerowych oraz wspieranie turystyki rowerowej powiatów polickiego i Uecker–Randow. Projekt obejmuje budowę ścieżki rowerowej na odcinku Pilchowo–Tanowo–Bartoszewo w gminie Police, jak również budowę odcinka dalekobieżnego szlaku rowerowego Berlin–Uznam wzdłuż rzeki Uecker oraz budowę mostu na rzece w Pasewalku. Ścieżki rowerowe po obu stronach granicy oraz most w Pasewalku zostały otwarte 28 września 2012 r. wspólnym polsko-niemieckim rajdem „Einspurig ohne Grenzen – jednośladowo bez granic”. Projekt realizowany był w latach 2010–2013.
	Międzykomunalna Grupa Robocza Wasserwanderweg	Gmina Police jest partnerem w Międzykomunalnej Grupie Roboczej Wasserwanderweg zajmującej się przygotowaniem transgranicznej oferty turystycznej szlaku wodnego Ueckerseen–Uecker–Zalew Szczeciński–Police. W skład grupy oprócz Polic wchodzi miasta: Prenzlau, Torgelow, Pasewalk, Eggesin i Uecker-münde. Partnerzy spotykają się cyklicznie, opracowując strategię promocji dla liczącego 150 km długości szlaku wodnego.
Szczecin/ Rostock/ Greifswald	Turystyka kulturowa	Wystawy prac malarzy z Rostocku w jednej z galerii szczecińskich.
	„Chopin pod żaglami”	Projekt realizowany we współpracy z Greifswaldem w 2010 r. Przedsięwzięcie miało na celu popularyzację kultury polskiej wśród sąsiadów i integrację mieszkańców obu miast. Głównym wydarzeniem projektu był koncert muzyki Chopina z udziałem młodych artystów z Greifswaldu i Szczecina, a także innych pianistów.
Szczecinek/ Neustrelitz	Polsko-Niemiecki Festiwal Balonowy o Memoriał Kurta Hummela	Impreza organizowana od 2009 r., mająca na celu integrację polsko-niemieckich środowisk baloniarzy oraz wymianę kulturalną.
Świnoujście /Heringsdorf	Transgraniczna promenada pomiędzy Świnoujściem a gminą Heringsdorf	Projekt realizowano w latach 2010–2012. Gminy Heringsdorf i Świnoujście połączyły swoje promenady biegnące wzdłuż plaży i tym samym powstała najdłuższa promenada w Europie o długości ponad 12 km – „Promenada Europa”.
Wolin/ Usedom	Turystyka kulturowa	Polsko-niemieckie spotkania teatralne w Troszynie, polsko-niemiecki plener artystyczny w Wolinie, polsko-niemieckie obchody „Hubertusa” w Wolinie, konferencja „Peenemünde z perspektywy ofiar”, polsko-niemieckie prelekcje i wykłady historyczne.

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Związki partnerskie gmin województwa zachodniopomorskiego i Meklemburgii–Pomorza Przedniego mają istotne znaczenie dla kreowania transgranicznego produktu turystycznego, jednak jedynie 10 z 51 gmin posiadających gminę partnerską z Meklemburgią–Pomorzem Przednim podejmuje inicjatywy turystyczne. W pozostałych przypadkach współpraca opiera się głównie na wzajemnych odwiedzinach i spotkaniach mieszkańców w celu lepszego zrozumienia sąsiada oraz na współpracy środowisk w takich dziedzinach, jak: kultura, sport, edukacja. Przyczyn takiego stanu upatruje się głównie w braku skorelowania gmin o podobnym charakterze użytkowym. Gminy nadmorskie powinny tworzyć partnerstwa z gminami nadmorskimi Meklemburgii (tak jak to funkcjonuje w przypadku Świnoujścia), gminy pojezierne zrzeszać się z gminami usytuowanymi w regionie Mecklenburgische Seenplatte. Wówczas związki bliźniacze będą mogły nawiązać wspólny dialog dotyczący problemów występujących w obu gminach. Ponadto często współpraca ma charakter incydentalny. Przykładem tego jest partnerstwo pomiędzy gminą Choszczno a gminą Bergen na Rugii, gdzie przygotowano wspólny projekt unijny, który nie dostał dofinansowania. Dalszych prób współpracy już nie podjęto i obecnie partnerstwo jest całkowicie uspięcone i występuje jedynie formalnie, a nie praktycznie.

Wyniki realizowanych przez gminy projektów turystycznych stanowią bazę dla kreowania transgranicznego produktu turystycznego województwa zachodniopomorskiego i Meklemburgii–Pomorza Przedniego. Natomiast miękkie projekty realizowane przez partnerstwa gminne (imprezy sportowe, wymiana mieszkańców, udział w imprezach lokalnych) mają duże znaczenie dla rozwoju dalszej współpracy i poszukiwania jej nowych obszarów.

Literatura

- Dziedzic E., *Obszar recepcji turystycznej jako przedmiot zarządzania strategicznego*, „Monografie i Opracowania Szkoły Głównej Handlowej” 1998, nr 442.
- Europejska karta regionów granicznych i transgranicznych, Gronau 2004, s. 8–11.
- Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi sporządzona w Madrycie 21 maja 1980 r. (DzU z 1993 r., nr 61, poz. 287).
- Gospodarka regionalna i lokalna*, red. Z. Strzelecki, PWN, Warszawa 2008.
- Hałas K., Porawski A., *Miasta i gminy bliźniacze*, UKIE, Warszawa 2003.

<http://www.twinning.org/pl/>.

- Jaremen D.E., Nawrocka E., *Rozwój współpracy transgranicznej – doświadczenia zachodnioeuropejskie*, w: *Gospodarka turystyczna. Problemy współpracy transgranicznej*, red. A. Rapacz, Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław 2002.
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., *Produkt turystyczny, pomysł, organizacja, zarządzanie*, PWE, Warszawa 2005.
- Kalitta E., *Rola miast partnerskich w budowaniu przyjaźni między narodami. Przykład Chojnic*, „Samorząd Terytorialny” 2008, nr 12.
- Kołodziejcki M., Szmigiel K., *Międzynarodowa współpraca transgraniczna i międzyregionalna w kontekście polityki regionalnej państwa na lata 2007–2013*, Centrum Rozwoju Lokalnego, Warszawa 2004.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (DzU z 1997 r., nr 78, poz. 483) oraz ustawa o samorządzie województwa z 5 czerwca 1998 r. (DzU z 1998 r., nr 91, poz. 576).
- Piotrowska-Marczak K., *Uwarunkowania współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego*, w: *Znaczenie samorządu terytorialnego dla rozwoju regionalnego w Polsce, Niemczech i na Ukrainie*, red. S. Flejterski, A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2010, nr 620, „Ekonomiczne Problemy Usług” nr 61.
- Studzeniecki T., *Turystyka transgraniczna – próba definicji i interpretacji*, w: *Unia Europejska a przyszłość polskiej turystyki*, Wyd. SGH, Warszawa 2003.
- Ustawa z 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych (DzU z 2000 r., nr 91, poz. 1009 z późn. zm.).
- Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (DzU z 2001 r., nr 142, poz. 1592 z późn. zm.).
- Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (DzU z 2001 r., nr 142, poz. 1590 z późn. zm.).
- Ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (DzU z 2001 r., nr 142, poz. 1591 z późn. zm.).

**SIGNIFICANCE OF SELF-GOVERNMENT UNITS' COOPERATION IN
CREATING CROSS-BORDER TOURISM PRODUCT (THE CASE OF
ZACHODNIOPOMORSKIE VOIVODESHIP
AND MECKLENBURG VORPOMMERN)**

Summary

Zachodniopomorskie voivodeship and Mecklenburg – Vorpommern are regions with very similar conditions for tourism development. These areas are predisposed to create the cross-border tourism product mainly due to similarity of tourist attractions. The creation of cross-border tourism product involves many entities, including local government. The survey conducted among Zachodniopomorskie voivodeship's municipalities that have a partner municipality in Mecklenburg – Vorpommern shows that only 10 out of 51 municipalities work with a partner municipality in the field of tourism (including joint projects in infrastructure, organization of cultural events, construction of bike paths). For the remaining 41 municipalities cooperation means working on soft projects that include residents' meetings, youth exchange, cooperation between different social groups, participation in local events.

Keywords: cross-border tourism product, cross-border cooperation, partner cooperation of municipalities and cities.

Translated by Natalia Pieczyńska